

СИСТЕМА ЗА РАННО ПРЕДУПРЕЖДЕНИЕ ЗА ВЪЗНИКВАНЕ НА КРИЗИ

Доц. д-р Асен Й. Захариев

Обстановката в света продължава да е сложна, многообразна, динамична и непредсказуема. Периодично се развиват различни и често противоречиви тенденции. Извършват се технологични, екологични и демографски изменения с безпрецедентни последици за човека и цивилизацията. Появяват се непознати досега реалности и алтернативи, а *криза* стана една от най-използваните думи в днешно време, произнасяна от хората с тревога и неувереност в бъдещето. В тази връзка интересът на много учени, институти и научни организации е насочен към изясняването на генезиса, характера, класификацията и способите за разрешаването на различните по характер кризи в новите условия. При изследване на генезиса на кризите се разкрива, че още от дълбока древност съществуването на хората постоянно е било съпътствано от множество различни, необичайни и внезапно възникващи явления и процеси, които са били източник на опасност за основните ценности на човека – живот, здраве, собственост и общо благополучие. Характерът и параметрите на тези събития, най-често натоварени с разрушителен заряд, са формирали в голяма степен средата, в която хората са съществували. При регулиране на кризите е необходимо да се знае не само какво трябва да се направи на момента, но и как да се постигне развитие на проблемната ситуация в конструктивна насока (Недялков, 2017, с. 56). В съвременната средата на сигурност се отчита нарастване на рисковете и заплахите за сигурността на човешкото общество, в частност за националната сигурност и за международната стабилност. Няма област, която да не е засегната от ускорените темпове на промяната. Кризите следват една след друга, без да ги очакваме и да сме подготвени за тях (Георгиев, 2012, с. 81). Не съумяваме да се справяме по най-сполучливия начин с глобалните рискове, като тероризъм, трансгранична престъпност и корупция, финансови и икономически кризи. В новите условия ранното идентифициране на зараждащите се заплахи и изработването на адекватни политики за отговор е много по-труден процес. Способностите на държавата да предотвратява и овладява кризи, както и да преодолява последици от такива, е в пряка връзка с наличието на функционираща система за управление при кризи и

поддържане на подготвени и добре екипирани професионални и доброволни сили за действие в случаи на евентуални кризисни ситуации. Спецификата на кризата като явление, отразяващо се основно върху човешките общности, задължава държавните институции и обществото постоянно да развиват способности за защита в случаи на такива (Гоцев, 2021, с. 151).

В книгата си „Управление при кризи“ Г. Гоцев разглежда управлението при кризи като елемент от системата за защита на националната сигурност, включващ действия, свързани с нейното функциониране в отговор и в условия на различни по характер рискове и заплахи. Затова то трябва да е в състояние да предотвратява кризи, да ги овладява, ако те все пак възникнат и да осигурява възможно най-ефикасно преодоляване на последствията от тях. Динамиката в измененията на средата за сигурност, голямата скоротечност, пространствен обхват и разрушителен ефект на кризисните събития поставя изисквания за своевременност и качество на предприеманите действия за тяхното овладяване. Важен фактор за изпълнение на тези изисквания е наличието на специализирана система за ранно предупреждение, която да е в състояние да получава, анализира, систематизира и предоставя по предназначение информацията, необходима за ефективното неутрализиране на заплахите за националната сигурност още при тяхното възникване. Системата има първостепенна роля за управлението при кризи и за функционирането на цялата система от мерки за поддържане на стабилността на страната.

Тази система е разгледана и в друг аспект на кризисното управление от М. Манев и Р. Русева в книгата им „Управление при кризи и конфликти“, като разглеждат и военния компонент. Според тях, в по-широк смисъл, системата за ранно предупреждение включва няколко верижни комплекса: мониторинг на съответните процеси; изграждане на система от параметри и критерии за отчитане влиянието на дадени процеси върху зараждането и развитието на кризисните ситуации; изграждане на система от превантивни действия, които могат да предотвратят интензифицирането на даден кризисен процес; създаване на надежден и ефикасен механизъм за защита на съвременната държава, използвайки както политически и дипломатически, така и военни средства.

От важно значение е получените резултати от системата за ранно предупреждение своевременно да достигнат до държавното и военното ръководство на страната, а на по-ниско равнище – до всички ръководители и командири, имащи отговорности по управление при кризи и осигуряване отбраната на страната. В чисто военен аспект системата за ранно предупреждение може да изпълнява задачи в интерес на стратегическата операция както в мирно време, така и при криза и военни конфликти с различна интензивност. Изключително важна е информацията в интерес на противоракетната защита и ПВО на страната. Целта е своевременното разкриване началото на непосредствената подготовка за предизвикване на политическа криза или военен конфликт. В зависимост от мястото за разполагане системата за ранно предупреждение може да включва следните компоненти: земен; въздушен; морски и космически. Техническата и организационната архитектура на системата за ранно предупреждение зависи основно от задачите, поставени пред нея, от технологичните и от ресурсните възможности на държавата (Манев, Русева, 2005, с. 36).

Същността на системата за ранно предупреждение най-общо се заключава в своевременното разкриване на признаци за възникване на явления и процеси, които носят кризисен потенциал и могат да предизвикат кризи и конфликти, относими към субекта на наблюдението. Нейното предназначение е да предоставя информация на държавното ръководство с цел своевременно вземане на съответните решения и по-ефективно използване на националните ресурси за предотвратяване, овладяване и преодоляване на евентуални кризисни ситуации.

Като цяло може да се каже, че експертите в областта на управлението при кризи са единодушни по отношение на структурно-функционалния модел, целта и задачите, които дават облика на системата за ранно предупреждение. Предупреждението е процес, целящ информиране на субектите на управлението за появата на опасности за него. За да бъде то ефективно, е необходимо за неговото осъществяване да функционира система, изградена на няколко основни принципа:

- системата се изгражда в обстановка на отсъствие на преки заплахи за сигурността и на непреодолими отрицателни въздействия;
- централизирано управление на информационните потоци и относителна децентрализация на изпълнение на решенията;
- целенасоченост, своевременност, функционалност и обективност на информирането;
- надеждност и защитеност на системата.

Изграждането на системата в условия на отсъствие на заплахи и принуда е гаранция за обективното определяне на нейните параметри и критерии за ефективността на отделните ѝ елементи и общо на системата. Централизирането на управлението и оперативната самостоятелност на отделните елементи на системата позволява като цяло тя да реагира своевременно на промените в средата за сигурност. Целенасоченото информиране означава предупреждението да дава отговор на въпроси, свързани с негативното развитие на рисковите за сигурността фактори, а не с информиране по принцип. От системата се очаква отговор какво и с каква вероятност може да се случи и какъв ще бъде резултатът (ефектът) от това за националната сигурност. Своевременното информиране дава на ръководителите, вземащи решения, достатъчно време за съответната реакция. Ефективността на системата в голяма степен зависи от обективността, достоверността и актуалността на предоставяната информация и нейната адекватност на обстановката. И не на последно място, системата ще изпълни предназначението си, ако е надеждна, функционира при всякаква промяна на условията и е добре защитена от негативни въздействия върху нея.

За изпълнение на своето предназначение системата за ранно предупреждение трябва да включва няколко компонента:

- система за наблюдение на възможните рискови за сигурността явления и процеси;
- система за оценка на риска за националната сигурност от възникване на различни по характер кризи;
- система от мерки за предотвратяване на кризи и конфликти;

- система от мерки за организиране на взаимодействие между различните национални ресурси за защита на националните интереси и за овладяване на кризисни ситуации.

Изграждането на системата за ранно предупреждение се основава на получаването на данни за рискове и заплахи за различните аспекти на националната сигурност, техния анализ и предоставяне на необходимата информация за вземане на решения за реагиране.

Тук от ключово значение е управлението на риска. Рискът се разглежда като неблагоприятен ефект от въздействие на определена заплаха върху дадена уязвимост на системата. Общите характеристики на риска са свързани с изясняване на следните понятия в тяхната взаимовръзка: 1) заплаха и опасност; 2) източник на заплаха и 3) уязвимост на системата.

Схващането за опасността е двуизмерно: като нещо, заплашващо човека извън него, и като нещо, зависещо от него (Йолов, 1981, 20). Опасността носи, съдържа в себе си външното, обективното. Тя е обективен фактор на природното и социалното обкръжение на човека, който се възприема и преживява като вреден, разрушителен, а понякога и като гибелен за неговото физическо, психическо и социално съществуване.

Заплахата се разглежда във връзката ѝ с източниците, които я пораждаат и въздействието върху конкретна уязвимост на системата, което може да бъде инцидентно или целенасочено.

Уязвимостта на системата представлява слабости или недостатъци в проектирането или прилагането на компонентите и процедурите в системата или вътрешните механизми за контрол, върху които може да се въздейства, в резултат на което да се получат нарушения в политиката за сигурност на организацията.

Управлението на риска, като вид управленска дейност и компонент на стратегическо ръководство, притежава основните същностни характеристики и етапи на процеса на управление. Управлението като дейност се изгражда върху няколко основни положения: вземане на решение, планиране, организация, мотивация и контрол. От своя страна те са съставени от множество дейности, които трябва да бъдат осъществени, за да се достигне до законосъобразен и целесъобразен резултат.

Управлението, което съчетава дейностите по вземане на решение, планиране, организация, мотивиране и контрол, се явява ефективен механизъм за постигане на целта. Изпълнението на сложни дейности, чиито резултати могат да бъдат проявени само при законосъобразното, и правилно реализиране на обуславящите ги предпоставки предполага управлението като фактор за тяхното реализиране. Когато крайният резултат е поставен в такава зависимост от целенасочената дейност на различни структури, неговото постигане става немислимо без управлението, което включва в себе си координацията и взаимодействието с други системи и между отделните елементи на системата. Управлението на риска е систематичен, аналитичен процес, насочен към своевременно отчитане на вероятностите дадена заплаха да въздейства върху сигурността на организацията и към определяне на комплекс от действия за намаляване и минимизиране негативните последици от появата на заплахата. Основният акцент на теорията на управление

на риска е предотвратяване или неутрализиране на целенасочени действия на източници на заплаха, характеризиращи се с потенциал и мотивация и проявяващи се в определен пространствен и времеви порядък. Управлението на риска е процес на идентифициране, анализ и оценка на риска и предприемане на действия за намаляването му до определено допустимо ниво. Принципно разбиране на теорията на управление на риска е, че рискът като цяло не може да бъде елиминиран, но изграждането на надеждна система за защита от известни и потенциални заплахи може да намали неговата проява и негативното му въздействие. За да се постигне тази цел, е необходимо рисковете да бъдат управлявани, т.е. своевременно идентифицирани, анализирани, оценени и третирани съобразно утвърдена стратегия. За ефективността на цялостната дейност и установяване на коригиращи механизми се изисква и непрестанен мониторинг и контрол на риска. Посочените дейности в тяхната цялост се обхващат от технологията за управление на риска в сферата на сигурността, която включва следните дейности:

По принцип, като основни елементи на една система за ранно предупреждение се определят:

- органите за управление на системата;
- силите за добиване на изпреварваща информация за развитие на рискови за сигурността фактори;
- техническите средства за добиване и обработка на информацията;
- центровете за обработка на информацията.

Структурно-функционално националната система за ранно предупреждение, за да изпълни своето предназначение, трябва да включва:

- национален координиращ орган за управление на протичащите в социалната система процеси и тяхното коригиране при необходимост;
- национален оперативен център за събиране, обработка, анализ, разпределение и предоставяне на информация;
- органи и средства за добиване, получаване и събиране на информация в различните сектори и нива на системата за защита на националната сигурност;
- комуникационно-информационна система, обслужваща целия управленски процес от получаването на първични данни до предоставянето на обобщена, експертно обработена информация за вземане и изпълнение на решения.

Като елемент на системата за управление при кризи и като част от системата за защитата на националната сигурност, системата за ранно предупреждение е предимно информационна система. За да функционира ефективно, тя трябва да осигурява:

- непрекъснато наблюдение, анализ и оценка на риска, както и прогнозиране възникването на различни по характер и мащаб кризи;
- поддържане на бази с данни за обектите и процесите, които трябва да се наблюдават, и компютърни програми за тяхното създаване и ползване;
- поддържане на планове за действие и поведение при различни кризисни ситуации и готовност за оповестяване на силите и населението за различните видове опасности;

- поддържане на комуникационно-информационните системи в готовност за работа.

Основа на функционирането на националната система за ранно предупреждение е нейното правнонормативно регламентиране и организационно изграждане. Работата на системата и на нейните елементи зависи в голяма степен от разработените методики за оценка на риска от кризи на национално ниво и в отделните сфери на националната сигурност, както и от приетите стандартни оперативни процедури за действие при възникване на различни опасности за сигурността на страната.

Очевидно е, че системата за ранно предупреждение има съществено значение за защитата на националната сигурност. Затова е особено важно тя да бъде изградена и да функционира в съответствие със системата за защита на националната сигурност.

Сигурността на държавата предполага наличие на ефективно управление на обществените групи и политическите сили и механизми за действие за тяхната защита. Посочените структурни компоненти, взаимодействайки със средата за сигурност, формират условно два основни аспекта на националната сигурност: външна и вътрешна.

Външната сигурност на страната е свързана с дейността на международни и трансгранични фактори, които могат при определени условия да имат негативно въздействие върху националната сигурност. Основната роля за тяхното наблюдение и неутрализиране държавата е възложила на МВнР и МО, които заедно с другите държавни органи и специализирани служби имат задача своевременно да предупреждават за възникващи външнополитически, военно-политически или други видове кризи със задграничен произход.

Обикновено защитата на вътрешната сигурност се разглежда като комплексна дейност, изграждаща се върху три стълба: информационна сигурност; защита на обществения ред и гражданска безопасност. Информационната сигурност се осигурява чрез разкриване и неутрализиране на противоконституционна дейност срещу страната. Защитата на обществения ред включва всички дейности, свързани с противодействието на престъпността и защитата на правата и свободите на гражданите. Гражданската безопасност се свързва със защита на населението и на инфраструктурата при кризи, бедствия и други извънредни ситуации.

При един такъв подход за категоризиране на отговорностите на българските институции системата за управление при кризи, и в частност системата за ранно предупреждение, ще бъде по-подготвена и гъвкава да реагира ефективно по целия спектър от възможни кризи. Така структурирана и специализирана, системата ще подобри и предварителната подготовка на органите и силите, с което ще се повиши готовността и качеството на нейната работа. Нормативното регулиране на дейностите и взаимодействието между елементите на системата за ранно предупреждение, както и между самата система и другите компоненти на системата за защита на националната сигурност, ще създаде предпоставки за по-ефективно използване на националните ресурси за своевременно и цялостно изпълнение на възложените ѝ функции.

За изграждане на национална система за ранно предупреждение е необходимо преди всичко на национално ниво да се постигне съгласие по нейния концеп-

туален модел. Задължително е създаването и функционирането на Национален координиращ орган и на Национален оперативен център, утвърждаване на правила и процедури за тяхната дейност, нормативно регулиране на техните функции и задачи и организиране на взаимодействието с другите национални и международни институции. Постепенно системата ще се надгражда организационно и технологично съобразно възлаганите ѝ задачи и предоставените ресурси.

Основата на националната система за ранно предупреждение са подсистемите за ранно предупреждение в различните сфери на обществения живот. Най-общо те се определят като системи за предупреждение за външнополитически, военно-политически и други трансгранични кризи и системи за предупреждение за вътрешнополитически кризи. Към първите се включват всички способности своевременно да се получава информация за заплахи за страната отвън – независимо от техния характер. Към втория вид системи се включват тези с възможности да предупреждават за политически, икономически, социални, технологични и природни кризи. На този принцип ще се оформят съответните ведомствени координационни центрове:

- МВнР – за външнополитически кризи;
- МО – за военнополитически кризи;
- МВР – за вътрешнополитически, природни и техногенни кризи;
- ДАНС – за кризи вследствие на терористична дейност;
- МИ – за кризи в икономиката;
- МЕ – за енергийни кризи;
- МТИТС – за кризи в транспорта и комуникационната система;
- МЗ – за пандемични кризи;
- МЗХ – за кризи при епидемии и епизотии;
- ДАБ – за кризи вследствие на масово навлизане на чужди граждани, търсещи закрила на територията на страната, и т.н.

Съобразно тази класификация националната система за ранно предупреждение ще следва мрежово-центристки архитектурен модел на изграждане, основаващ се на матрично определени потенциални заплахи за националната сигурност. Създаването на ведомствени центрове за координация ще се съпътства с изграждане на съответни оперативни центрове за събиране, обработка, анализ, разпределение и предоставяне на информация по направленията на дейност; разработване и организиране прилагането на правила и процедури за работа и взаимодействие с останалите елементи на националната система за ранно предупреждение.

Изграждането на добре функционираща национална система за ранно предупреждение безспорно е сложна дейност. Трудностите произтичат преди всичко от ресурсните ограничения, които постоянно съпътстват управлението на държавата. Това от своя страна деформира обективното отношение към елементите на системата, стимулира ведомствени интереси и води до небалансирано развитие на нейните способности. Създаването и съществуването на отделни компоненти за наблюдение и информиране за различни, рискови за сигурността фактори, въпреки тяхното успешно функциониране, още не означава, че има изградена национална система за ранно предупреждение. Необходимо е цялостно концептуално изясняване на този проблем, политическо съгласие и воля за неговото решаване, разработва-

не на дългосрочна стратегия и конкретни програми за изграждане на системата. При един такъв подход може да се очаква през следващите години страната да изгради способности своевременно да бъде предупреждавана за промени в средата за сигурност, които могат да предизвикат различни по характер кризи.

Отчитайки промените на средата на сигурност и предизвикателствата, свързани с тях, и в съответствие с новите реалности, Р България хармонизира своята нормативна уредба, приемайки редица важни закони относно управлението при кризи, основните от които са Закон за управление и функциониране на системата за защита на националната сигурност, Закон за защита при бедствия, Стратегия за намаляване на риска от бедствия, Закон за националната система за спешни повиквания с ЕЕН 112, Национален план за защита при бедствия, Наредба за ранното предупреждение и оповестяване при бедствия, както и друга законова и подзаконова нормативна уредба, регламентираща управлението при кризи. С това може да се каже, че са отчетени съществените рискове за националната сигурност и е очертана правната рамка, която регулира дейностите при управлението при кризи.

Със Закона за управление и функциониране на системата за защита на националната сигурност се регламентира управлението при кризи, а с чл. 18, ал. 1 се въвежда и националната система за управление при кризи и нейната структура (Закон за управление и функциониране на системата за защита на националната сигурност. Обн., ДВ, бр. 61/11.08.2015).

Законът за защита при бедствия урежда осигуряването на защитата на живота и здравето на населението, опазването на околната среда и имуществото при бедствия. Определени са изпълнителите на разпоредбите на този закон – чл. 3, ал. 1. Органите на изпълнителната власт, юридическите лица и едноличните търговци организират защита при бедствия в изпълнение на възложените им функции с този закон и с другите нормативни актове, регламентиращи тяхната дейност (Закон за защита при бедствия. Обн., ДВ, бр. 102/19.12.2006).

Единственият документ, който представя система за ранно предупреждение е Наредбата за условията и реда за функциониране на националната система за ранно предупреждение и оповестяване на органите на изпълнителната власт и населението при бедствия и за оповестяване при въздушна опасност. В нея се определят условията и редът за нейното функциониране, но тя е приложима само при бедствия. Представена е и нейната структура – чл. 4. Националната система за ранно предупреждение и оповестяване се състои от: 1. система за ранно предупреждение и оповестяване на органите на изпълнителната власт и на съставните части на Единната спасителна система; 2. система за ранно предупреждение и оповестяване на населението (Наредба за условията и реда за функциониране на националната система за ранно предупреждение и оповестяване на органите на изпълнителната власт и населението при бедствия и за оповестяване при въздушна опасност. Обн., ДВ, бр. 20 от 9 март 2012 г., изм., ДВ, бр. 60 от 22 юли 2014 г.). В нея са отчетени някои пропуски, основните от които са, че не е поставено изискване в разпореджанията за задействане на системата да се посочат обстоятелствата, които налагат да се извърши ранно предупреждение и оповестяване, и действията, които да предприемат оповестените лица.

Необходимо е да се прецизират изискванията за документите, които следва да внесе задълженото лице по чл. 35, ал. 3 от Закона за защита при бедствия (ЗЗБ) при съгласуване на проект за изграждане на локална система за оповестяване (ЛСО) в зависимост от вида на обекта, в който осъществява дейност, представляваща опасност от възникване на бедствия. Липсва основание за утвърждаване на методически указания относно задълженията и отговорностите на служителите от МВР при работа с Националната система за ранно предупреждение и оповестяване (НСРПО). Пълните основания са посочени в Доклад от министъра на МВР до Министерския съвет.

Във връзка с изискването за синхронизиране на националната система за управление при кризи със Системата на НАТО за отговор на кризи работна група от Центъра за изследване и изграждане и усъвършенстване на способности за управление на кризи и реагиране при бедствия (ЦИИУС) е изготвила анализ на способностите на системата на национално ниво. Сред редицата констатации за пропуски и слабости е открито и отсъствие на интегрирани и съвместно изградени Национална система за ранно предупреждение, Национална система за оповестяване и комуникационно-информационна система, осигуряващи оперативна съвместимост между всички елементи на системата за национална сигурност. Удачен подход тук се очертава интегрирането на системите за ранно предупреждение със системите за наблюдение и за оповестяване в една обща Система за наблюдение, ранно предупреждение и оповестяване (СНРПО). Другите по-важни моменти от анализа са недостатъчна оперативна съвместимост на националните механизми за управление на кризи с международните практики и няма ясна и синхронизирана междуведомствена система за управление на кризи от военно-политически характер.

Обективният анализ показва, че в съвременна България няма изградена национална система за управление на кризи както от военен, така и от невоенен характер. Съществуват единствено вътрешноведомствени звена, които комуникират слабо помежду си и имат много ниска степен на взаимна координация и оперативна съвместимост. Възможни са различни модели за оптимизиране на съществуващата система за управление на кризи от невоенен характер. Институционализацията на системата може да бъде извършена прецизно само на основата на една нова и адекватна Стратегия за национална сигурност. В новата Стратегия, на основата на ясно дефинирани български национални интереси, следва да се определят мисията и задачите на всички институции от системата, които трябва да участват заедно в общо планиране за създаване на модел за реагиране при дадена криза. По този начин ще се уеднаквят процедурите за действие във всички елементи, участващи в управлението на кризата и ще заработят като едно цяло (Анализ – IMDRCoE www.cmdrcoe.org). Някои от важните изводи, които прави работната група, са, че за да стане Националната система за управление на кризи реална съвкупност от способности за гарантиране сигурността на страната, е необходимо на първо място тя да бъде поставена на единни нормативни основи, съобразени с националните особености. Важно условие за успеха на системата е нейната универсалност. Тя трябва да осигурява адекватна реакция при всички възможни видове кризи:

- военно-политически,
- външнополитически,
- вътрешнополитически,
- кризи вследствие на стихийни природни бедствия и инциденти в резултат на човешка дейност или с български граждани извън територията на страната.

В заключение може да се каже, че изграждането на добре функционираща национална система за ранно предупреждение безспорно е сложна дейност. Трудностите произтичат преди всичко от ресурсните ограничения, които постоянно съпътстват управлението на държавата. Създаването и съществуването на отделни компоненти за наблюдение и информиране за различни, рискови за сигурността фактори, въпреки тяхното успешно функциониране, още не означава, че има изградена национална система за ранно предупреждение. Необходимо е цялостно концептуално изясняване на този проблем, политическо съгласие и воля за неговото решаване, разработване на дългосрочна стратегия и конкретни програми за изграждане на системата. При един такъв подход може да се очаква през следващите години страната да изгради способности своевременно да бъде предупреждавана за промени в средата за сигурност, които могат да предизвикат различни по характер кризи.

ЛИТЕРАТУРА:

1. **Георгиев, Ю.** (2012) Управление на риска в сигурността. София: Изток-Запад.
2. **Гоцев, Г.** (2021) Управление при кризи. София: Авангард Прима.
3. **Йолов, Г.** (1981) Опасност и психична промяна. София: Наука и изкуство.
4. **Манев, М., Русева, Р.** (2005) Управление при кризи и конфликти. София: Софт-трейд.
5. **Недялков, П.** (2017) Основи на управлението. София: ИВРАЙ.
6. Закон за управление и функциониране на системата за защита на националната сигурност. Обн., ДВ, бр. 61/11.08.2015 г.
7. Закон за защита при бедствия. Обн., ДВ, бр. 102/19.12.2006 г.
8. Наредба за условията и реда за функциониране на националната система за ранно предупреждение и оповестяване на органите на изпълнителната власт и населението при бедствия и за оповестяване при въздушна опасност. Обн., ДВ, бр. 20 от 9 март 2012 г., изм., ДВ, бр. 60 от 22 юли 2014 г.
9. Анализ – IMDRCoE www.cmdrcoe.org

*доц. д-р Асен Йорданов Захариев,
Университет по библиотекознание и информационни технологии
София, България
a.zahariev@unibit.bg*

*Assoc. prof. Asen Yordanov Zahariev, PhD
University of Library studies and Information technologies,
Sofia, Bulgaria,
a.zahariev@unibit.bg*

СИСТЕМА ЗА РАННО ПРЕДУПРЕЖДЕНИЕ ЗА ВЪЗНИКВАНЕ НА КРИЗИ

доц. д-р Асен Й. Захариев

Резюме: Докладът представя проблеми, свързани с изграждането на модерна система за ранно предупреждение при кризи като фактор за защита на националната сигурност. В доклада се потвърждава, че управлението по време на кризи е част от системата за защита на националната сигурност и ранното предупреждение за кризи значително повишава ефективността на системата.

Ключови думи: кризи, система за аварийно предупреждение, управление на рискове, регламенти.

SYSTEM FOR EARLY WARNING FOR EMERGING CRISES

Assoc. prof. Asen Y. Zahariev, PhD

Abstract: The report presents problems, connected with the construction of a modern system for early warning for crises as a factor of defense of national security. In the report it is affirmed, that management during crises is a part of the system for defense of national security and the early warning for crises greatly increases the system's efficiency.

Keywords: crises, system for emergency warning, management of risks, regulations.